

ДАНАС НА ПОЗОРЈУ

11.00 часова / Представа ван конкуренције

Округли сто: Милева

12.30 часова / СНП, Камерна сцена

Пројекат Милева

Colectivo Homónimo (Чиле)

15.00 и 17.00 часова / СНП, Камерна сцена

Јавно читање радова студената драматургије Академије уметности Нови Сад

18.30 часова / СНП, доњи фоаје Сцене „Пера Добриновић“

Око душе, позоришне фотографије Срђана Дорошког

Изложбу отвара Мирослав Мики Радоњић, директор Стеријиног позорја

19.00 часова / СНП, Сцена „Пера Добриновић“

Такмичарска селекција

Момчило Настасијевић

КОД ВЕЧИТЕ СЛАВИНЕ

Српско народно позориште и Центар за развој визуелне културе Нови Сад

Редитељка: **СОЊА ПЕТРОВИЋ**

Драматуршкиња: **МИНА ПЕТРИЋ**

Сценографи: **ЖЕЉКО ПИШКОРИЋ** и др **МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ**

Костимографкиња: **ЈАСМИНА РАДУЈКО**

Сарадник за сценски покрет: **ИГОР ГРЕКСА**

Сарадник за сценски говор: др **ДЕЈАН СРЕДОЈЕВИЋ**

Дизајнер светла: **НИКОЛА МАРИНКОВ**

Стручна сарадница: др **ЈЕЛЕНА СОКИЋ**

Сарадница на тексту: **НИКОЛИНА ЂУКАНОВИЋ**

Улоге

СОЊА ИСАИЛОВИЋ

СТЕФАН ВУКИЋ

БОЈАНА МИЛАНОВИЋ

ВУКАШИН РАНЂЕЛОВИЋ

МИЛОШ ЛАЗИЋ

СТЕФАН СТАРЧЕВИЋ

МИА СИМОНОВИЋ

АЛИСА ЛАЦКО

НИНА РУКАВИНА

НЕНАД ПЕЋИНАР

ДИМИТРИЈЕ АРАНЂЕЛОВИЋ

Аутори и извођачи музике: **СТЕФАН СЕЕТХАЛЕР,**

ДАНИЈЕЛ СЕЕТХАЛЕР, ФИЛИП ГРУБАЧ, ИГОР САКАЧ, ПЕТАР БАЊАЦ

Фото: **ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВИЋ**

Представа траје 1 сат и 45 минуша.

21.00 час / СНП, Сцена „Јован Ђорђевић“
Међународна селекција „Кругови“
Елвис Бошњак

УСИДРЕНЕ

Хрватско народно казалиште Сплит
Градско драмско казалиште „Гавела“ Загреб
Хрватско народно казалиште Задар (Хрватска)

Редитељка: АНАСТАСИЈА ЈАНКОВСКА
Драматург: ЕЛВИС БОШЊАК
Сценографкиња: ВЕСНА РЕЖИЋ
Костимографкиња: МАРИТА ЂОПО
Композитор: МАТИЈА АНТОЛИЋ
Кореограф: ПРАВДАН ДЕВЛАХОВИЋ
Језичка саветница: МАРИНА ЧАПАЛИЈА
Дизајн светла: СРЂАН БАРБАРИЋ
Дизајн звука: ПЕТАР ИВАНИШЕВИЋ
Асистенткиња редитељке: МАРИЈА КЛАНАЦ
Асистенткиња сценографкиње: НИКОЛИНА КУЗМИЋ
Превод дела драме на аргентинску верзију шпанског: ЛИНА ВЕНГОЕЧЕА

Улоге

Антонио: ДАВОР ЈУРЕШКО
Јаковица – Јако, његова жена: АЊА ШОВАГОВИЋ ДЕСПОТ
Нико, његова сестра: СЊЕЖАНА СИНОВЧИЋ ШИШКОВ
Цвитан, Антунов и Јаковичин млађи син: ГОРАН МАРКОВИЋ
Павица – Паве, друга жена Антунова и
Јаковичина старијег сина Рузарија: МАРТИНА ЧВЕК
Јозица – Јозе, Никина кћи: МАРУШКА АРАС
Добра – Пашчока, сусједа: КАТАРИНА РОМАЦ

Фото: АНАСТАСИЈА ЈАНКОВСКА

Представа траје 2 сата и 30 минута с паузом

„МИЛЕВА“ ПОДИГЛА ЗАВЕСУ 67. СТЕРИЈИНОГ ПОЗОРЈА

Беседом нашег истакнутог сценографа и костимографа Миодрага Табачког и представом *Милева*, синоћ је на Сцени „Јован Ђорђевић“ СНП-а отворено 67. Стеријино позорје.

Отворено је сасвим новосадски – као, нико се много не узбуђује, а заправо дрхти, јер, све је опет по старом, као пре... Дотерани, насмејани људи, много познатог позоришног, и оног младог, новог света...

Вест је да Позоришни трг није раскопан као лане, нико не носи маску као лане... Оркестар пред капијом театра опет је

Фото: Б. Лучић

свирао, блицеви фоторепортера севали, црвени тепих је протрт (неки су га обилазили – дошли смо у позориште, не да се сликамо)...

Глад за позориштем, глад за сусретом, за разговором, глад за уметношћу, глад за питањима и одговорима са сцене – једном речју глад за Позорјем, читовала се јуче и у мноштву људи окупљених испред Српског народног позоришта много пре заказаног свечаног отварања позоришних игара у Српском народном позоришту.

Потом се Сцена „Јован Ђорђевић“ пунила, до последњег места... И са стране и на степеништу... у гледалишту се седело без празног седишта са белом навлаком – тзв. дистанцом.

Ове године Стеријино позорје одвија се у знаку Европске пре-

Фото: Б. Лучић

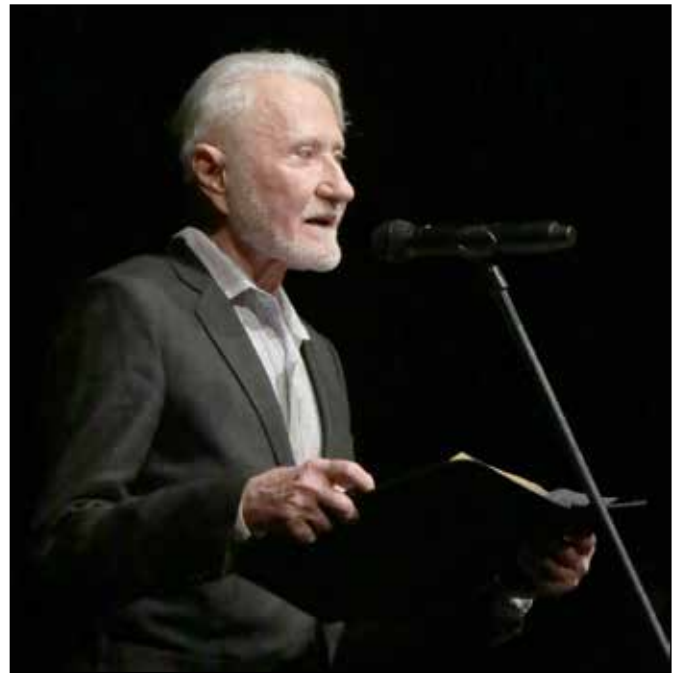

Фото: Б. Лучић

стонице културе. И то је један од разлога, сва је прилика, што смо нашу, новосадску јунакињу Милеву Марић Ајнштајн, гледали на сцени у фестивалској премијери копродукцената Фондације „Нови Сад – Европска престоница културе“/Народно позориште Сомбор/Стеријино позорје, ауторки текста Милене Богавац, Олге Димитријевић, Тијане Грумић, Ведране Божиновић, Ведране Клепица, у режији Анице Томић.

Уз бројну публику и позоришне ствараоце из Србије и Региона, глумце, редитеље, писце, драматурге, управнике позоришта из Загребa, Новог Пазара, Пирота, Новог Сада, Београда, Врања, Сомбора, Суботице, Крагујевца, Ужица, Ниша, Птуја, Бјељине... били су ту и Мира Бањац, Љубица Ристовски, Милош Латинић, Андраш Урбан, Кокан Младеновић, Светислав Гонцић, Слободан Унковски, Радоје Чупић, Ненад

Фото: Б. Лучић

Чанак... Отварању су присуствовали градоначелник Новог Сада Милош Вучевић, градски секретар за културу Далибор Рожић, покрајинска секретарка Драгана Милошевић, републички министар Радован Јокић...

Б. ОПРАНОВИЋ

Такмичарска селекција
КОД ВЕЧИТЕ СЛАВИНЕ

ИЗВЕШТАЈ СЕЛЕКТОРА

КОД ВЕЧИТЕ СЛАВИНЕ, писац Момчило Настасијевић, режија Соња Петровић; Српско народно позориште Нови Сад и Центар за развој визуелне културе Нови Сад

Поетска и музичка драма о фаталности, у којој се топос инцеста и жудње окончава тескобом, лудилом, проклетством и злочином, преобликовани су у снажну, експресионистичку, глумачки страсну представу о безграничности љубави, патњи и покајању. Соња Петровић успела је да Настасијевићеву параболу о неуништивости телесне жудње, која одводи јунаке и јунакиње у злочин и смрт, преведе у сценски артикулисан говор, да заузме говорне изразе уплете у све јасне и разјашњене делове радње. Њена режија садржи елементе истинског позоришног ритуала којем се глумачки ансамбл здушно предаје.

Миливоје Млађеновић

ЕКС ЛИБРИС

VI „Крштење“

ЂОПА: Вечерас прва моја ноћ, иза толиких покура и чуда, на миру једном и ја да починем.

Јесте све би по њеној; десило се како она каза. Исте ноћи обе родише, – Романа она, Магдалену убога Смиља. Од препасти убога Смиља остави дете и побеже у заборав. А божију њу, кад одбеже Смиља, до краја застрани то. Заборави све. У децу се сва унесе, нити више зна које је њено, које туђе; близанци су, рођена јој оба.

А ја, сам самцит у овој пустињи, над невинашцима, над онаком њом, тишине ради, мира, зар да не затурим шта је с децом у ствари.

Боже, пред твоје их сада приносим лице; у близанце их крстим – Роман и Магдалена. Кум вам одсада, старатељ брижни, без ајлука слуга. Ја.

(Крсти их/

Ако што згреших, ако се није смело то, зло добра ради затурити, мени све у грех нек се пише.

(Момчило Настасијевић, *Код Вечиће славине*)

Фото: В. Величковић

**Момчило
Настасијевић**

(1894–1938)

Рођен је у Горњем Милановцу, у неимарској породици пореклом са Охрида. Основну школу учио је у Горњем Милановцу, затим у Чачку, да би је завршио у Београду, где касније студира француски језик и књижевност. За време Првог светског рата поново живи у Милановцу, а после рата, цела породица сели се у Београд где Момчило наставља студије и живи у кругу песника и пријатеља заинтересованих за уметност.

По завршеним студијама ради у Београду као гимназијски професор и на том послу остаје до смрти. Своја дела почиње да објављује касније него његови генерацијски другови Растко Петровић, Милош Црњански, Десанка Максимовић и други.

Године 1932. објављује своју прву песничку збирку *Пет лирских крујова*, која одјекује у ужим читалачким круговима, а у антологијама поезије тога времена заступљен је обично само са по једном песмом.

Крхке грађе, Настасијевић оболева од туберкулозе и умире 13. фебруара 1938. у четрдесет четвртој години живота. Тек годину дана касније, његови пријатељи издају целокупна дела: *Песме, Ране њесме и варијанше, Хроника моје вароши, Из шамној вилајеша, Ране њриче и Дrame*.

Куриозитет је да је ово тек треће појављивање Настасијевића на Стеријином позорју. Драму *Код Вечиће славине* извело је НП Зеница 1967. у режији Јована Путника и Зорана Ристовића, а *Негозване* 2005. Центар за културну деконтаминацију Београд, у режији Јована Ђириловога.

РЕДИТЕЉКА

Соња Петровић
(Бачка Паланка, 1990)

Дипломирала је на Академији уметности у Новом Саду, смер Мултимедијална режија и мастерирала на Факултету драмских уметности у Београду, смер Позоришна режија. Као редитељка, опробала се готово у свим медијима (радио, филм, позориште, телевизија), али је у позоришту најактивнија. Представа за коју потписује концепт и режију *Ко је убио Ценис Џојлин?* Српског народног позоришта и ОПЕНС-а освојила је десетине награда од којих је најзначајнија „Корак у храброст“ и награда за режију на Театар фесту у Бањалуци као

и Награда публике 65. Стеријиног позорја. У раду за децу истиче се представа *Девојчица са шибицама* по мотивима бајке Ханса Кристијана Андерсена чија је коауторка и редитељка, а која има запажене наступе на фестивалима. Директорка је дуговеке манифестације „Фестивал еколошког позоришта за децу и младе“ у Бачкој Паланци за шта 2014. добија Октобарску награду. Једна је од оснивачица Регионалне платформе за развој и афирмацију позоришта за децу и младе „Од малих ногу“ путем које се бори за бољи статус и квалитет стваралаштва за децу и младе. Чланица је извршног одбора Аситежа Србија, Удружења за развој позоришта за децу и младе и координаторка светске мреже „Next generation“ која окупља младе ствараоце из целог света. Оснивачица је колектива за производњу мултимедијалног садржаја „ШкартАРТ“. Са тимом ШкартАРТ-а као редитељка и ауторка радила је на неколико догађаја као што је дигитална представа *Млади људи велика дела*, Отварање и затварање Омладинске престонице Европе Нови Сад 2019. и Отварање музичког фестивала Exit. У свој рад често укључује струковна удружења, активисте и стручне сараднике у области психологије и педагогије. У редитељском раду најчешће се изражава музиком, док тематски обрађује детињство, екологију, културно наслеђе и питање људских права.

КРИТИКА

(...) Настасијевићева драма, која истовремено баштини натуралистички мотив и фолклорну атмосферу Боре Станковића (Миодраг Павловић), али и симболистичку мелодију па и поетику Метерлинка (концепт „Душе“), спада у сценски најзахтевније предлошке наше модерне драме. Утолико је сценско тумачење Соње Петровић, које је реализовала са младом глумачком екипом СНП-а и сјајним тимом сарадника, предвођених драматуршкињом Мином Петрић, вредније пажње. Аутентичност, пробојност и снага овог тумачења произилазе – можда првенствено – из једног поетичког (не само редитељског!) обрта. Наиме, док сценске поставке наших драма, заснованих на комбинацијама фолклорног симболизма и мелодрамског натурализма, углавном теже да емоцију/страст предоче тек као један од елемената тог фолклора (или фолклорног „светоназора“), Соња Петровић „обрће игрицу“. У њеној поставци *Код Вечитије славине* читав фолклорни (митолошки, легендарни) контекст стављен је у функцију презентовања саге о уклетој љубави – тачније, претворен у тек један од састојака потресне и заумне онтологије страсти.

Такав обрт, парадоксално, омогућава да сви витални елементи фолклорног наслеђа – у садејству са одабраним елементима античког обрасца трагике – уверљиво живе. На визуелно-мизансценском плану, о томе сведочи слојевито динамизирани простор: од зденца са кружном оградом у првом плану (који од симбола чистоте постаје клоака нагона), преко низа провидних застора у позадини са вишеструком функцијом (Романова вечна тамница, али и симболични простор Магдалениног потонућа у разврат), до лајтмотива венца ружа – који се из опипљивог симбола девојачке страсти преображава у (пројектовану) крваву мрљу насилног ероса, а потом у сив пејзаж емотивне пустиши. На плану радње и мотива, овакав „унутрашњи“ преокрет резултира својеврсним емоционалним, али и

симболичким „згушњавањем“. Занемарујући поделу на чинове, редитељка градира јединствени низ „дијалектике жеље“, уз помоћ трију жаришта. Магдаленино и Романово међусобно емоционално самооткривање је „полазна основа“; она се „раз-

Изведбе ВЕЧИТЕ СЛАВИНЕ НА ПОЗОРЈУ

7. мај 1967 – Народно позориште Зеница, *Код вечитије славине*, режија Јован Путник и Зоран Ристовић, музика Светомир Настасијевић. Ванредна Стеријина награда – режија / сценска валоризација поетске драматургије М. Настасијевића.

Позорје младих 1985 – Академија уметности Нови Сад, *Код вечитије славине*, редитељ Душан Торбица, студент 3. год. режије, проф. Влатко Гилић. Подела: Предраг Момчиловић, 4. год. (Роман), Гордана Јошић, 1. год. (Магдалена), Александра Плескоњић Илић (Гина), Ратко Радивојевић (више улога), Душан Јакишић, 3. год. (више улога)...

Приредила А. К.

лама“ на аналогне призоре одрицања – Романовог, пасивног (вечна самоизолација) и Магдалениног активног (тражење утехе у „присвајању света“ кроз разврат – монолог „господарице Славине“). Најзад, демонско разрастање страсти добија аутентичан сценски врхунац призором у којем се, паралелно са смртоносним обрачуном Сирчанина и Подољца, коначно реализује – дабоме, ритуално-симболичким средствима – инцестуозни сусрет Магдалене и Романа – сусрет који потресно показује да, када се достигне план судбинског, нестаје свака условност фолклора и свака арбитрарност магије. Коначно, у овом призору, у сучељавању дистанце („постдрамских“ средстава) и ритуалности (фолклорних мотива) пулсира лудило преливања између Ероса и Танатоса. (...)

Светислав Јованов (*Off Novi Sad*, 24. фебруар 2022)

У ходницима несвесног

(...) Глумачка игра је и суптилна и интензивна. Соња Исаиловић је убедљива у лику Магдалене, сва у страсти, фрагилности и растројености. Бојана Милановић игра Тину (која је Магдалену и Романа одгајила као близанце), која из оближњег села долази у крчму, где је силује газда Рапа и из тог се злочина зачиње Роман, али не и Магдалена (Магдаленина мајка Смиља зачиње Магдалену са Рапом и склања се пошто роди, а дете оставља Тини). Тешко рањена силовањем, Тина с временом постаје психолошки растројена, па у својој машти повређене жене „упарује“ Романа и Магдалену (Тина ће Смиљи рећи: „Нерођене да их веримо, Магдалену твоју, Романа мог“), а Бојана Милановић игра је ванредно верно као жртву, рањену животињу која је у својој повређености опасна и непредвидива. Два лудила, Магдаленино и Тинино, зрцале се једно у другом. Стефан Вукић тумачи и Романа и Романовог (и Магдалениног) оца Рапу пошто се проклетство наслеђује са оца на сина. Вукашин Ранђеловић тумачи Ђопана јасно, суздрано (кум је на крштењу Роману и Магдалени), у Ђопану се одражава оно што доживљавамо као мешавину добре намере, трпљења и страдања. Сценографија Жељка Пишкорића и др Младена Стојановића наглашава симболе круга, месеца, доминира оно што је циклично и магијско, како и јесте у Настасијевићевом опусу....

Наташа Гвозденовић (*Време*, 3. март 2022)

ДОБРО, ЛОШЕ И НЕШТО ИЗМЕЂУ

ПОЗОРИШТЕ СЕНКИ
ПРОСТРЕЉЕНО КОБИМА

У вези са мотивом инцеста у драмама Настасијевића пише Бојана Стојановић Пантовић (1998) о комаду *Код вечиће славине*: „Атмосфера ове драме унеколико подсећа на мучнину коју носе јунаци Славка Грума у драми *Догађају месецу Гоји*, а фатална страст Романа и Магдалене попут уклетог завештања остаје да живи у зидовима гостионице 'Код вечите славине', као музика и сећање на трагичну љубав брата и сестре.“

У есеју „Неколико рефлексја из уметности“ пише Настасијевић: „Уметник је првобитно свештеник, маг, човек који има везе са надстварношћу, са оним што стварност делимично, или, ако хоћете, симболично представља.“

Књижевноисторијски гледано ради се и о једном контексту, који сеже од *fin de siècle* и његовог дегенеративног романа до авангардистичког неопрIMITИВИЗМА и у себи уједињује различите књижевне правце. О неопрIMITИВИСТИЧКИ-АВАНГАРДИСТИЧКИМ тенденцијама код Настасијевића је пре свега реч у вези са његовом обрадом архаичних слојева језика, у које спадају и тзв. „фолклорни архаизми“. Дубоко у народној песми садржана је и те како и тема љубави између брата и сестре.

Свим модернистичким и неопрIMITИВИСТИЧКО-АВАНГАРДИСТИЧКИМ струјањима заједничка је слика генијалног, пророчног, од обичног живота отуђеног, усамљеног, често болешљивог, од лудила угроженог или под утицајем дрога стваралачког песника. И то је овај „чаробњак“ или „свештеник“, који се осећа позван да се издигне из обичне масе. Овим инцест добија двоструку функцију.

Са једне стране он је израз најдубљег презира грађанских вредности, критика мисли о напретку и економизирању живота, а са друге стране он постаје атрибут уметничког сензибилитета и стремљења ка апсолутном и божанском, јер рушење табуа није само привилегија богова и њихових заступника на земљи, он стоји и на почетку многобројних прича о стварању. Ову слику апсолутног песника Настасијевић представља у пуној мери коју је у првим деценијама 20. века постигао мали број из његовог еснафа.

И Настасијевићева филозофија језика, изложена у неколико његових чланака, носи видљиве неоромантичко-авангардистичке и неопрIMITИВИСТИЧКЕ црте. Сваки језик, како он пише у есеју *За мајерњу мелодију*, поседује сопствену музикалност која долази „из надубљих слојева духа“ и повезује појмове „у тајанствену целину живог израза“. Циљ песништва је продрети до изворне, општељудске сржи којом „се судбоносно продире у сва срца“. При томе, наслеђену културу доживљава као неизбежан медијум а уметност пореди са биљком чији корен допире *испод* а цвет *изнад* националног.

Роберт Ходел: *Раскрића књижевности Јула*
(Од Доситеја до Михаиловића, 2014),
прев. Олга Стојановић Fréchette.

Приредила Александра КОЛАРИЋ

ИНТЕРВЈУ

Аница Томић
редитељка представе
„Милева“

ПАТРИЈАРХАЛНИ ПРИНЦИП УВЕК
ЈЕ УСЛОВЉЕН ПОЗИЦИЈОМ МОЋИ

„Милева“ и опус који радим већ дуго на неки начин причају не нужно женске приче, већ приче маргиналозованих људи који кроз свој живот и перспективе, те одбацивање система, наново исписују ту тајну историју“, каже између осталог редитељка Аница Томић.

Покренули смо многе важне теме данашњице, а све су иррилик и суицидни, због чега после представе одзвања ишшање о томе зашто ми нисмо у стању да одвојимо истину и факте од варке и привада, од мића, из чега произилази већина наших проблема: од тога како шрирамо историјске чињенице, до тога како децу васпитавамо и пуштамо их у свет, шта им говоримо о стварности, чему их учимо – чини се заправо да им у свему предано преносимо само ту патријархалну матрицу, комплетну или окрњену тек понеки – али недовољним – еманципацијама. Како се ви носите са тим?

• Тај патријархални контекст није чак ни родно условљен. Он је увек условљен позицијом моћи. Ја сам у својој каријери имала једнак осећај и у односу на мушкарце и на жене који су у једном тренутку били на позицији моћи из које почињу да искоришћавају. Моћ коју осете и добију рађа различите облике репресије. То се види поготово у нашим пословима: ја сам жена, редитељка, и морам имати потпуно другачији однос у послу у односу на колеге редитеље. Мораш се мало више потрудити – и јесам, завршила сам два факултета, па тек онда унутар позоришног контекста није било аргументације против мене.

И у прошлости и њем „Хошелу Заорје“, и овде, бавили смо се заборављенима и маргинализованима, с тим што је у „Милеви“ то познато научница, а тамо „мали“ људи које је тројло историје кайаулицирало на руб свећа... У оба случаја искључење из свећа проузроковао је фалоцентрични патријархал...

• Да, историју пишу јунаци, незнате јунакиње мало ређе, а ја се у својим радовима бавим људима који су на неки начин заборављени у историји, а заправо и покрећу цели механизам да би се он уопште могао догодити. Јако је занимљиво што се тај патријархални систем труди да искључи много битније људе него што су они који остају на папиру. Случај Милева Марић је одличан пример за то, у реалном животу има небројено примера жена у маргинализованој позицији,

Фото: Б. Лучић

жена које се нису успеле изборити. С друге стране, ми данас не бисмо могле да радимо ову представу да се жене ипак својим примером и жртвом нису избориле да артикулисано и рационално проговоре, да кажу где и колико грешимо. Оне нам и данас помажу да установимо колико не баратамо чињеницама и колико залазимо у митологију како бисмо себе надоградили, створили подношљив контекст. Каже се да људи који немају маште иду у неку врсту идеологије, и то јесте велики проблем овог друштва, а други проблем је што ми данас имамо невероватан сразмер необразовања и пада образовних система – с једне стране, а с друге различите битке са технолошким мementoима, унутар којих је тешко задржати концентрацију и жељу да се уђе у материју, у срж неке теме. Милева и опус који радим већ дуго на неки начин причају не нужно женске приче, већ приче маргинализованих који кроз свој живот и перспективе, те одбацивање система, наново испишују ту тајну историју.

Рекли с'ће малочас да с'ће се као жена морали више поштрудиши да бисте радили, да бисте били прихваћени у свом радном окружењу – позоришту за које и даље верујемо да је простор слободе и еманципације. Је ли? Јер, током андемије откривамо да ни оно није баш безбедно место за жену – то нам говоре приче Данијеле Штајнфелд, Милене Радуловић... У једном свом интервјуу ваш колега Оливер Фрљић каже да наше академије и позориште нормализују насиље уколико оно води до циља – добре представе...

• Апсолутно тачно!

Да ли мислите да је отварање те приче у јавном простору помогло побољшању позиције жене у нашим друштвима, или је то што се говори и даље само шминка? Прича се о томе, а суштински држава законима никако да подмаже зарђали систем.

• Битно је да су те теме ушле у јавни простор. Нажалост, када једна тема улази у јавни простор, онда увек некога жртвујемо. Неко се мора изложити како би та тема дошла до јавности. Промене су споре, знам то јер сам саоснивачица иницијативе #Спаси ме. Ми променимо закон, променили смо неколико закона, али тек на терену видимо како то споро иде. Зашто кад имамо обрете законе, знам да их има и Србија, али проблем је у томе што се тих закона не придржавамо. Осим тога, имате сведоке који не желе пријављивати насиље, неће да се мешају, да буду део те приче, имате полицију која није довољно едукована, па и сама постаје насилна, а ту је и неемпатичан систем који је још један драматичан проблем.

Време које живимо није емпијично према њуј боли...

• Проблем 21. stoleћа је општи недостатак међусобне емпатије и разумевања другог. Ми сви нисмо једнаки, и ономе коме је горе – треба га чути, видети и помоћи му. Све представе које радим са сарадницима у последњих 10–15, не знам више колико година, покушавају да разумеју туђе муку и бриге, што онда покушавам да разумем и позоришним језиком и средствима. Битно ми је да кроз редитељске поступке ишчитавам ту поетику света у покушају да сазнам због чега ми стално, константно, перпетуирамо исту причу. Када гледате највеће трагедије света и класике, увек видите борбу за правду, за боље друштво, видите питања части и морала, а све то нама данас јако недостаје и зато и у формама које истражујем увек покушавам да идем ка тој античкој истини – тако се креће и ова представа, из дискурса који се из личног момента претапа у општи осећај света.

Мало је данас тих великих прича у позоришту...

• Нама су потребне велике приче, у којима ће се људи моћи поистоветити. Нама су потребне катарзичне приче. Људима позориште служи као нека врта катарзе, без обзира што се некад не можеш сложити са оним што видиш на сцени, ево, и данас је током представе било отпухивања, неки нису хтели да слушају о силовању, неколико људи је изашло, јако им је то тешко – неће да слушају о томе... Позориште је јако битно и мислим да ће преживети све, да ће опстати као форма која ће надживети све форме и то у сусрету ока глумца и ока гледаоца.

Код нас данас влада редићелско позориште. Колико је глумац бићан у вашем раду?

• Дајем много простора глумцу за рад. Сарадња, рецимо, са овим ансамблом била је феноменална. Свако је имао другачији задатак, али били су феноменални. Волим те грчке трагеткиње на сцени. То је моја посвета борби против система који константно занемарује жену.

Животи је извор тема за позориште. Тај извор изгледа у последње време као какво вулканско трошло. Једна од тема која се тренутно намеће у Хрватској – бојазан је да ће се постојеће и у Србији, јесте питање права жене на абортус.

• У Хрватској је 70 одсто популације за то да се абортус легализује. Свака жена требало би да има право да одлучује о томе. Ја сам мајка, имам двоје деце и мислим да то ни једној жени није лако да одлучи. Безочно је осуђивати жену због одлуке да абортира, јер и без јавности која је трауматизује на ту тему, она је већ довољно трауматизована својим избором. Сада се у Хрватској ту игра бројевима, односно правним заврзламама, али мислим да је женско тело, како је рекла Тијана Грумић, њен избор. Шта год да у крајњем случају одабере, шта год да одлучи – за или против, одлука није нимало лагана.

Плаши ли вас константно враћање у рикверц, што осећање да сада поново морамо да освајамо већ освојена права, за која смо мислили да више немају знак постојања над собом?

• Како да не! Интересантно је ту још нешто, како се та крхка женска права занемаре увек додатно када се деси нека катастрофа. Катастрофа увек постане битнија од права жене, дечета, беспомоћног... Ми данас стално имамо нешто велико, неку *бијелу стору* која из фокуса измести питање женских права. Тако је било и током пандемије у којој је насиље над женом порасло, током које је много жена било изложено феминциду. Мислим да су нам потребни психолошки тимови који ће помагати људима – женама и мушкарцима. И мислим да би морали бити доступни свима, без обзира на материјални статус, да сви имају могућност да са неким разговарају кад имају потребу за тим. То би морало постати нормална ствар, то би требало да се стално рекламира на ТВ и кроз систем као нешто нормално.

Разговарала Снежана МИЛЕТИЋ

Ведрана Клепица,
део ауторског тима
представе *Милева*

О ПРОСТОРИМА ЕМАНЦИПАЦИЈЕ

Драматуршкиња Ведрана Клепица, која је део ауторског тима представе *Милева*, за Билтен говори о томе колико Милевин (и наше животе) условљава контекст, о етици и естетици и о потреби да се освајају простори еманципације.

Шта сте знали о Милеви Марић Ајнштајн пре него што сте ушли у пројекат?

• Кад сам почела дубље ишчитавати њен животопис и та писма, мене је фасцинирала невидљива проблематика с којом се сусретала кроз професионални живот, јер она је била жена из привилеговане породице, жене тога времена не би могле студирати да нису из такве средине. Када је дошла на факултет, била је обарана на испитима, није била добро прихваћена. Иако су жене могле студирати, факултет је био чврсто патријархално место, професори против тога да жене студирају. То су биле занимљиве ствари – без обзира што је студирала, имала је разне опције у животу, Ајнштајна сматрамо духовљеним научником, човеком који је цитирао Гандија, с друге стране био је насилан. Милева је зарад жртвовања породице, деци, морала напустити каријеру научнице. Обиље неочекиваних ствари се појави кад се дубље ишчитава њена биографија.

Како се одвијао рад? Тим драматуршкиња ангажован је на пројекту. Како сте сарађивале током процеса?

• На почетку смо се координирале, имале смо заједно нека предавања о физици, што нам је било веома занимљиво а заправо смо се баш погубиле (смех). Ја сам се заљубила у физику, мени је највећи изазов: Како ћу писати о Милеви а не познајем физику? Пуно смо времена провеле истражујући физику и на крају схватиле да смо све само драматуршкиње и да о другоме немамо појма (смех).

Мој однос према омнибусима је двојак: волим их и мрзим. Важно је бити у контакту с другим ауторкама, а обрадити неку конкретну тачку у краткој форми. Мени је то тешко, волим дуге експозиције... Ако сте аутор, лакше је написати целовечерњи текст него сабити неку тему у 10, 15 минута.

Највећи изазов су онда имале Аница Томић и Јелена Ковачић (редитељка и драматург представе – *јрим ауш*.), да те различите монологе сашију у једну целину која има смисао.

Чему вас је научила Милева?

• Баш питање релативности је мени било најзанимљивије и зато сам га ставила у текст. Покушала сам разумети ту теорију, иако је и даље не разумем. Онда како теорију која је научна преселити у идеологију, преселити у историју. Оно што је заправо Милева поставила тад је невероватан успех, иако јој се многе ствари оспоравају. Напросто њен рад и њена мука кроз коју је прошла нису могли другачије завршити сем у контексту у коме је живела и радила. Идеја релативности указује да се неке ствари некада нису вредновале као данас. Треба стремити ка томе да се ревалоризује шта заправо значи нечији пад.

Као драматуршкињи, а у контексту времена у којем живимо, да ли етици у уметности – не говорим о живој ван уметности – стављате изнад естетике?

• То је питање времена у којем живимо. Мислим да смо у добу, то дубоко осећам, сад је био један талас кад смо морали ставити етику изнад естетике. Сада можемо причати о *Ме Тоо* покретима, или о насиљу у позоришту... али ми долазимо из епохе седамдесетих и осамдесетих година прошлог века, не морам наводити, али узмите, рецимо, Бертолучијев филм *Последњи џанто* у Паризу, где Марију Шнајдер силују, можемо

говорити о великим делима, против сам било каквог бункерисања, али етика изнад естетике је битна тема, долазимо из насилног раздобља и ја као практичарка, у позоришту сам се, нажалост, нагледала много страшних сцена у име уметности, шта се све радило људима. Жестоко сам против тога.

Уметност не може бити доктринирајуће средство где прокламујемо политичке ставове, слажем се. Али мислим да треба расправљати о овоме.

Говорим из властитог искуства. Током рада у позоришту на својој кожи осетила сам обиље насиља, непрофесионалног понашања. Време је да у име велике уметности водимо дебат у етици и естетици у позоришту.

Поље за манијулисање или иноранцију је веома широко. Док сам гледала предшаву, размишљала сам о њој и она је све силовање. Силовање као насилни чин може се догодити на различитим нивоима.

- Апсолутно. Покушавам резонovati и схватити шта је мени битно у раду. Често сам наилазила на старије мушкарце редитеље, мистике, све што они кажу било је свето, није се смело преиспитати. Ако се преиспитује, онда људе који питају сматрају глупим, онима који не разумеју и морају бити кажњени. Веома сам осетљива на слику великог талента мистика и свеца, против тога сам изузетно. Ево, пре две недеље сазнали смо да је Јан Фабр (визуелни уметник, позоришни стваралац и писац – *ирим. ауш.*) осуђен, на условну казну, али је то веома значајно. Више сарадника га је оптужило за насиље током рада, пуно њих, а не може толика група људи лагати. Једном сам, игром случаја, била на Фабровом пројекту, ишла сам на разговор и то што вас он пропитује у име посла, крајње је непримерено.

Говоримо о њој преби за демистификацијом и њој преби за њој савлањањем граница.

- Апсолутно. Позиција уметника је ужасно чудна. И даље имам велики проблем са уметношћу и класом. Позориште је мој дом, волим га и бавим се њиме, али заправо је буржујска институција јер је везано за некакве куће у којима постоје некакви куратори који одређују шта треба гледати ове године. У односу на филм, који иде више од аутора, позориште иде одозго, наручују се аутори, наслови... Онда изабрани редатели зову неке друге изабране... Могу причати о радничким правима сада, али кад сам читала чланке о Фабру, сви ти уметници су се осећали угрожено: или ћете прихватити наметнуту доктрину, а ако вам се не свиђа – идите.

Треба увек тражити просторе еманципације. Унутар оваквог система позоришта, говорим о европском систему, који се није мењао од краја 19. века, то ће бити веома тешко.

То је снажно повезано: начин на који се финансирају позоришта, ко бира програме и какве људе уметнике то производи, мислим да је то узрочно-последична ствар.

Добро, али њешко не значи и немоћуће.

- Наравно, морамо остати оптимисти.

Разговарала Наташа ГВОЗДЕНОВИЋ

Међународна селекција „Кругови“

УСИДРЕНЕ

ИЗВЕШТАЈ СЕЛЕКТОРА

УСИДРЕНЕ, писац Елвис Бошњак, режија Анастасија Јанковска; ХНК Сплит, ГДК „Гавела“ Загреб, ХНК Задар (Хрватска)

Бошњаково драмско писмо личи на чеховљевску драматургију примењену на далматински амбијент и темперамент. Средишња тема је породица као главни извор отуђења. Бошњак је писац благе ироније и тихе гротеске. У средишту радње је судбина жене која, љубићи небројених жена са острва, чека мужа да се врати из прекоморских земаља. Та неизмерна љубав, чекање и оглука да се њаква судбина прихвати чворишће је ове узбудљиве, језички ејзоичне драме.

Миливоје Млађеновић

ЕКС ЛИБРИС

CVITAN: Māli ti plāče.

PAVICA: Nè plače mēni.

CVITAN: A kòmu plāče?

PAVICA: Nè znan, mēni nè plače.

CVITAN: Kòmu dīte plāče āko ne māteri?

PAVICA: Ōcu.

CVITAN: Ōtac mu nè more dāt cīce!

PAVICA: Podòjila san ga.

CVITAN: A mòre bīt da ga tība prīsvūc?

PAVICA: Prīsvūcēn je.

CVITAN: A ūnda tēbi nè plače , a plāče... a kòmu plāče? Kòmu dīte plāče kā māteri nè plače?

PAVICA: Ōcu plāče.

CVITAN: Plāče ōcu jārcu! Ōcu jārcu plāče! Dīte ti plāče!

PAVICA: Nēka plāče! Mēni plāče, nè plače tēbi!

CVITAN: E, māteri plāče, tāko je, māteri dīte plāče...

Šutnja.

(Елвис Бошњак, *Усидрене*)

Фото: А. Јанковска

ПИСАЦ

Елвис Бошњак
(1971, Сплит)

Глумац, драмски писац и сценариста. Одиграо је стотинак позоришних, телевизијских и филмских улога. Био је члан ансамбла Хрватске драме ХНК Ивана пл. Зајца Ријека и члан ансамбла Дrame ХНК Сплит. Од 2004. до 2006. врши дужност директора Дrame ХНК Сплит и драмског програма Сплитског љета. Од 2008. до 2017. био је уметнички водитељ позоришта PlayDrama Сплит. Године 2018. враћа се у ансамбл Дrame ХНК Сплит. Написао је дванаест драма: *Свој њлус* (још неизведена), *Ошџац* (ХНК Сплит, 2000, р. Нени Делместре), *Носи нас ријека* (ХНК Сплит, 2002, р. Н. Делместре), *Идеалан муж* (Сплитско љето, 2002, р. Н. Делместре), *Хајдемо скакаћии њо џим облацима* (ХНК Сплит 2004, р. Н. Делместре), *Жице и жилеџии* (Хрватски радио 2008, р. Мислав Бречић), *Вољени и мрџиви* (за сада неизведена у позоришту, по тексту је 2010. снимљен филм *Ноћни бродови* у режији Игорa Мирковића), *Срце веће од руку* (PlayDrama 2012, р. Трпимир Јуркић), *Ребро* (PlayDrama 2014, р. Ксенија Зеc и Саша Божић), *Кашеџа брокава* (ХНК Сплит 2015, р. Н. Делместре), *Убојсџиво у клубу Квазимодо* (PlayDrama и ХНК Задар, р. Н. Делместре) и *Усигрене*. Као сценариста учествовао је у раду на филмовима *Ошџац*, *Ноћни бродови* и *Соња и бик*. Дrame су му превођене на енглески, шпански, немачки, словеначки, македонски, бугарски, мађарски и чешки језик. Године 2011. објављена му је књига *Носи нас ријека и грује драме* у којој су, поред насловне, садржане и драме *Ошџац*, *Хајдемо скакаћии њо џим облацима*, *Срце веће од руку* те *Жице и жилеџии*, а 2019. под насловом *Далмаџинска џирилоџија* објављене су и његове завичајне драме *Носи нас ријека*, *Кашеџа брокава* и *Усигрене*.

За свој рад добио је низ награда међу којима награду Министарства културе Републике Хрватске „Владимир Назор“ за драму *Носи нас ријека* и улогу Јерка у истој драми, награде „Марул“ за драме *Ошџац*, *Носи нас ријека* и *Кашеџа брокава*, те за глумачку саигру у предстаџи *Хајдемо скакаћии њо џим облацима*, награда Министарства културе РХ „Марин Држић“ за драме *Жице и жилеџии* и *Усигрене*. Његове драме *Ошџац*, *Срце веће од руку* и *Кашеџа брокава* биле су номиноване и за награду Хрватског друштва драмских уметника. Добитник је и главне мушке глумачке награде на Данима сатире за улоге у предстаџама *Боџ Масакра* и *Меџода*. За допринос хрватској култури одликован је Редом Данице хрватске с ликом Марка Марулића.

РЕДИТЕЉКА

Анастасија Јанковска

Позоришна, филмска и телевизијска глумица, рођена 1985. у Кијеву (Украјина), где је завршила прва два разреда основне школе, након чега с родитељима долази у Сплит где наставља школовање. Студије глуме започиње на Државној академији драмске уметности у Санкт Петербургу, дипломира 2009. на Академији драмских уметности у Загребу. Крајем 2009. постаје чланица драмског ансамбла ХНК Сплит, потом и асистенткиња на одсеку и колегију глуме у класи проф. Милана Штрљића на Уметничкој академији у Сплиту (УМАС). За последњих десетак година остварила је тридесетак запажених улога у ХНК Сплит и ван њега те је за то била номинована за Награду хрватског глумишта: за улогу Офелије у Шекспировом *Хамлеџу* (2010), те за улогу Каролине у Солеровој драми *Конџира џроџреса* (2014). На Данима сатире 2010. за улогу Агнесе у Молијеровој *Школи за жене* добија Награду „Сабрија Бисер“, а на Фестивалу глумца 2013. и „Фабијана Шоваговића“ за улогу Жене у Бошњаковој драми *Срце веће од руку*. *Усигрене* су њена прва самостална режија.

КРИТИКА

Аутентичан приказ живота и времена обилеженог дуготрајном раздвојеношћу (...)

Усигренима завршава Бошњакова *Далмаџинска џирилоџија* (*Носи нас ријека*, *Кашеџа брокава*), поетична посвета крајевима који су обликовали аутора; ријеч је о Хрвацама, Сплиту и Дрвенику Великом. Оток, који је у *Усигренима* описан тек као „мали далматински оток“ шездесетих година прошлог стољећа, послужио је као плодно тло за причу о чекању, ишчекивању и стрепњи. Смјештени на оток, мјесто обилежено темпоралношћу другачијом од оне на копну (Бруно Крагић, *Ошџок као археџиџи*, 2016), ови се субјективни доживљаји протока времена у Бошњаковој драми не остварују само на садржајном плану, него и као покретачи драмске радње, али и принципи градње драмске напетости.

Управо је око чекања Бошњак испреплео причу о *Усигренима*, онима чији живот обилежава једна посебна врста чека-

ња – чекање супружника који одлазе на почетку заједничког, брачног живота и, ако се врате, враћају се да на отоку проведу старост, окружени онима с којима их спаја неко прошло вријеме, вријеме без којег би било очито да су у вишегодишњем избивању постали странци и на мјесту које су називали домом.

Премиса је можда очекивана, аутентична и извире из живота времена обиљеженог дуготрајном раздвојеношћу бројних мушкарца од родног тла, властите супруге, дјеце, обитељи. У неименовано оточко мјесто враћа се Антонио / Тонци (Давор Јурешко) након тридесет седам година проведених у Јужној Америци. (...) Да је посегнуо за чекањем тек као покретачем драмске радње, Бошњак би можда упао у замку носталгије, архаичности и архетипских сигурних мјеста; ипак, у *Усигренима* не чекају само ликови на сцени, чекање се шири казалишном двораном и у њему судјелује и публика. Ишчекује се Тонцијев долазак, ишчекује се сукоб, ишчекује се она точка без повратка, а која је злокобно најављена већ првим призором у којем је изврсна Шоваговић Деспот завладала сценом толико снажно да је њена присутност осјетна чак и након овог призора, у четрдесетак минута које услиједе, а тијekom којих лик Јаковице ниједном не крочи на позорницу. Управо се у лику Јаковице представа успјешно измиче од опћих, добро уходаних мјеста. (...)

Крисџина Тешија (KAZALIŠTE.hr, 28. март 2022)

Бошњак је попут Чехова писац благе ироније и тихе гротеске...

(...) Бошњаково драмско писмо јест, рекао бих, једно пучки интонирано а успјешно подражавање једне сјеверњачке, заправо чеховљевске драматургије у далматинском амбијенту и темпераменту. Медитерански писац са сјетом тежом од ријечи, који комику скрива тако што је скривену нуди, отприлике тако. Трилогију богати језик: први дио јест писан штокавским говором Хрваца, други сплитским, назовимо га тако, жаргоном, а овај трећи чакавским говором отока Дрвеника. Не сједињује га ни реализам радње, ни мјеста, ни ликови неголи заправо дубља тема: обитељ као главни извор отуђења. (...) Бошњак је, доиста попут Чехова, писац благе ироније и тихе гротеске, а режија је хладна и хладна у односу према глумачким позицијама.

Изван тог режијског оквира излази само Ања Шоваговић Деспот као Јаковица, жена која је 37 година чекала супруга који је отпловио у Јужну Америку и више се није јавио, а враћа се ето послеподне. Она игра ту матрону посве на граници комичне претјераности, а опет као увјерљиву, чврсту појаву те нас отпрве привлачи да ишчекујемо како ће реагирати, што ће рећи кад тај њезин Одисеј напокон доплови.

Томислав Чадеж (Јушарњи лисџи, 15. март 2021)

ДОБРО, ЛОШЕ И НЕШТО ИЗМЕЂУ

ЕПСКО ЧЕКАЊЕ

„Море немирно препуно страха“: Почетком модерног доба страх је у Европи био присутан свуда. У некадашњем свету постоји један простор на коме је историчар сигуран да ће га срести. Тај простор јесте море. За врло смеле, какви су ренесансни проналазачи и њихови следбеници – море је изазов. За већину, оно је дуго право место страха. Латини су говорили: „Хвалите море, али се држите обале.“ Једна руска изрека саветује: „Хвали море седећи крај пећи.“ Еразмо: „Каква лудост поверити се мору!“ Холандија: „Боље је на суви са старим колицима но на мору у новој лађи.“ Све је то одбрамбени рефлекс једне сувоземне цивилизације. Правило Санча Пансе: „Ако желиш да се научиш молитви, отисни се на море.“ Данска: „Ко не уме да се моли, нека иде на море; а ко не може да спава, нека иде у цркву.“

Бројна су зла која доноси водено пространство: Црну кугу, али и норманске и сараценске најезде, касније и берберске упаде. Натписи као онај на уништеним оргуљама из Вандуина, што се понекад чују како свирају *Dies irae* – дуго су подсећали на жестоке провале. Море је подједнако опасно и када почива мирно. Мирно море, „тупо као баруштина“, може значити смрт за морнаре, заробљене на пучини, од „горке глади“ и „жарке жеђи“... Од Хомера и Вергилија нема епопеје без буре... Гастон Башлар: „Има ли баналније теме од теме гнева океана? Мирно море нагло обузима срџба. Оно тутњи и бесни. Њему пристају све метафоре беснила, сви животињски симболи помаме и јарости... Зато што је психологија срџбе међу најбујнијима и најразуђенијима... Количина психолошких својстава која се пројектују знатно је већа у срџби но у љубави... Бура се диже нагло и нагло престаје. Уз њу иде помрчина. Ветар дува одасвуда. Муња и грмљавина бесне.

Васко да Гама, уочи свог великог путовања: „Све припремив, од оружја до хлеба, / По прописима морнарског реда, / Припремисмо и душе како треба / За пут где свуд вребају смрт и беда.“ Хомер: „Умрети на мору мучно је, страшно, бесмислено и противно природи.“ Гонзало (Шекспир, *Бура*) осећа исту одбојност према дављењу: „Нека буде воља вишњих! Али бих више волео да умрем сувом смрћу.“

Колективно мишљење је на различите начине повезивало море и грех... Море је у давна времена представљано као омиљено подручје Сотоне и паклених сила. У Шекспировој *Бури*, обузет страхом Фердинанд се баца се у воду вичући: „Пакао је празан, сви ђаволи су овде.“ „Ма колико копно било близу, човек је увек довољно далеко у мору да у њему нађе свој гроб“, речи су једног доминиканца из 18. века. / Жан Делимо, *Сџрах на Зайагу*, Књижевна заједница Новог Сада, 1987

Приредила Александра КОЛАРИЋ

ЈУЧЕ НА ПОЗОРЈУ

Отворена 17. Изложба позоришног плаката и графичког обликовања

ДАЈТЕ СЛОБОДУ МЛАДИМ НАДАМА!

– Један од најчувенијих и најстаријих пратећих програма Стеријиног позорја је изложба плаката, има тријенални карактер, траје већ пола века. Глобални је феномен, није то само карактеристично за наш простор, да је све мање материјала везаног за позориште, а да није директно позориште. То су, најпре, штампани позоришни плакат, афише, програмске књижице које, ако се и ураде, остају у домену електронског медија. Стеријино позорје управо овом изложбом наставља традицију неговања штампаног позоришног плаката. Плакат је заправо прва информација о представи и органски је део позоришне уметности, истовремено је и уметност сама за себе – рекао је у доњем фоајеу Сцене „Јован Ђорђевић“, уочи подизања завесе 67. Позорја, директор Стеријиног позорја **др Мирослав Мики Радоњић**. Затим је представио председника жирија **Атилу Капитања**, те награђеним ауторима, претежно младим уметницима уручио награде, изразивши наду да ће управо они „наставити да се баве овом племенитом уметношћу“.

Фото: М.Блашковић

Председник жирија Капитањ честитао је награђенима и поручио: „Ово су младе наде, нема лоших креативаца, има само лоших поручилаца – треба им дати слободу!“

Од плаката се, тачније од његовог аутора, очекује неразумно велики број садржајно ликовних, утилитарних решења, комуникативност, оригиналност, један недвосмислено ексклузивни естетски доживљај, који суфлира нешто незамисливо, веће и боље од свог папирног живота: екстазу театра – записао је професор Академије уметности Нови Сад Драган Живанчевић у предговору богатог каталога изложбе који је представио овогодишње ауторе и њихове радове.

Б. О.

Округли сто: МИЛЕВА

МУЛТИВЕРЗУМ РАЗЛИЧИТИХ МИЛЕВА

Први Округли сто овогодишњег Позорја одржан је о представи *Милева* (Нови Сад – Европска престоница културе / Народно позориште Сомбор / Стеријино позорје), која је изведена као фестивалска премијера. И ове године Округли сто воде др Исидора Поповић, историчарка позоришта и др Влатко Илић, театролог и редитељ. Округли сто део је традиције Стеријиног позорја, место на коме се критичарска „копља“ укрштају и пресабирају.

У разговору су учествовали глумци и учесници у представи: **Бојана Ковачевић**, директорка Народног позоришта Сомбор, **Јелена Ковачић**, ауторка адаптације и драматуршкиња, **Аница Томић**, редитељка, композитор **Ненад Ковачић**, глумице **Софија Мијатовић** и **Биљана Кескеновић**, **Ведрана Клепица**,

Гласање публике за најбољу представу МИЛЕВА – 3,87

– једна од ауторки текста. Округлом столу присуствовали су и други чланови ансамбла.

Директорка Позоришта **Бојана Ковачевић** нагласила је да је срећна што је Сомбор позван као трећи члан у сарадњи Европске престонице културе и Стеријиног позорја. „У питању су текстови пет драматуршкиња (Милена Богавац, Олга Димитријевић, Тијана Грумић, Ведрана Божиновић и Ведрана Клепица), а сомборско Позориште позвано је са организационо-техничког и глумачког аспекта. Цео процес проба био је у Сомбору, наравно, уз велику подршку Позорја и Фондације. Захвални смо Аници Томић и Јелени Ковачић које су све то реализовале.“

Исидора Поповић је подсетила да је реч о пет различитих поетика о Милени Марић Ајнштајн и позвала Јелену Ковачић у разговор. **Јелена Ковачић** истакла је да је за њу ова адаптација један од највећих изазова у последњих неколико година. Реч је о различитим ауторкама које међусобно нису комуницирале. „Када смо добили те материјале, појавио се велики упитник како од тога направити целовити наратив, да не правимо пет различитих комада. Неке информације су се понављале, просто неке ствари у размишљању о Милеви не могу се заобићи. Није било лако, али када смо нашли неку нит, онда смо смислено прекрајали текстове. Идејно је кренуло од текста Милене Богавац, онда је било јасно да је школа место догађања. Било је апсолутно немогуће да су све ауторке равноправно заступљене. У све те текстове ушла је и моја и идеја Анице Томић. Како каже Олга Димитријевић – мултиверзум различитих Милева нас гледа у лице.“

То ткање различитих Милева, по мишљењу модераторке Поповић, повезује Љубица. Ову констатацију прокоментаришала је **Јелена Ковачић**, рекавши да је од почетка Љубица

била повезујући елемент. Наглашено је да ауторке нису знале шта пишу остали чланови тима. Није постојала тежња да се састави учестали редослед текстова свих ауторки. Било је важно креирати представу која има своју логику.

Влатко Илић је нагласио да се препознаје шав између текстова. Тај формат с различитим ауторима постаје учестао на нашим просторима, али се ређе прибегава да се текстови прожму у једну целину. Поставио је питање о тежњи да се очува вишегласје у нечему што је целина.

„Најважније је било створити целину, а то није било могуће постављањем пет целих текстова јер би представа трајала дуго. Суштина је у дијалогу с материјалом који смо добиле. У овим текстовима константна је комуникација, све приче су измешане, у свакој од њих постоји елемент друге приче“ – рекла је **Јелена Ковачић**.

Ведрана Клепица захвалила је партнерима на пројекту који су је позвали. Наглашава да је у позоришту неопходно успостављање дијалога свих учесника представе, морају да се договоре о свим елементима једног пројекта. „Морамо да чујемо друге гласове и потиснемо свој его – у питању је некаква демократија у малом. Позориште је колективни процес, и то највише волим у позоришту. Могу да пишем само оно у шта верујем. Нисам узимала у обзир шта ће неко други написати. У питању је моја визија о Милеви Марић Ајнштајн. Када сам видела финални продукт, било ми је драго што сам видела неку другу визију о Милеви, која је мени била неочекивана али прелепа. Аница и Јелена су урадиле фантастичан посао и ујединиле све различите приче у једну целину.“

Исидора Поповић истакла је да је тежак задатак био неуредначени материјал ујединити у целину. Стиче се утисак да је свесно коришћење различитих редитељских стилова, а да су управо ти различити стилови део целине ове представе.

Аница Томић је истакла да је било битно да се сви вежу за нешто што им је лично битно. „Мени је био битан моменат замишљања да не могу да нађем сопствено дете. У том паклу су настале и међаве и све оно што се видело у представи. Она оставља то дете и то ће је прогањати сав живот. У редитељском смислу, представа креће као један антички комад, жена се појављује и говори велики пролог. Било је питање како спојити ту етеричност и биографију. Онда је настала форма која кокетира са stand up-ом, где се коментарише цео један уметнички и редитељски стил, али и панел где се људи свађају о Милени Марић. Све иде према том великом

финалу који интимизира ситуацију на једну особу и конкретизује цео режим, кроз тај ходник који смо видели. Та сцена с ходником била је важна, да иде према напред и спаја све то и иде један на један с публиком. То је било тешко са оволико великом публиком. То су потези који морају бити мало већи и сликарски, битно је овладати сценом. Пуно се причало о поступању према Милеви, о болницама и контексту. Било је битно да техничка школа у исто време буде и болнички ходник и да иде двострука референца.

Влатко Илић је нагласио да је већи део материјала био снимљен. То је био велики изазов, присутан је и глас из off-a, одваја се од физичког присуства тела. Тај глас је онострани глас, постављено је питање о различитим значењима ових гласова.

Аница Томић је нагласила да је то био једини начин да се представи овакав текст и да буде приказана пуноћа свих елемената. Овај текст упоређује све време са законима физике и то је било тешко представити. „Музика је битна као лик представе, гради причу на различите начине, важна је у различитим деловима представе“ – рекла је Аница Томић.

У разговор се укључила **Биљана Кескеновић** објаснивши да су ансамбл представе тешке јер треба све ускладити, али и лепе. „Жанровски су први и други део представе потпуно различите, тек касније схватимо да је то представа у представи и да су то колеге из Белгије. Није лако петнаест људи на сцени обуздати. Таман кренете да водите неки панел, а неко тамо нешто коментарише, потпуно у духу ваше улоге. Свако је радио своје, али ако се не прати цела представа, ту може бити непријатних изненађења.“

„Када бисте пустили људе да дођу на панел са свим информацијама, то би трајало сатима. Ово што Биљана ради, то је изузетно тешко, то је хируршки прецизно, то је све договорено и постоји мера ствари. Таква врста митологије која се везује за Милеву Марић, постоји и за Теслу. У историји се такви детаљи не могу лако детектовати и повезати. Најважније у панелу јесте да никоме није важна Милева, важна је јачина њихових аргумената. Управо то ствара хаос на крају“ – додала је **Јелена Ковачић**.

Влатко Илић скренуо је пажњу на снимљени материјал у представи и поставио питање о поступцима подешавања глумачких техника на сцени, с обзиром на околности.

„Моја борба у овом процесу јесте глумачки его који сви имамо и који тражи свој простор, али било је тешко да се до тог нивоа поништим, али на крају крајева то је и Милева радила све време. Ми смо на тај снимљени материјал гледали као на равноправног партнера на сцени. Мислим да би се и колеге сложиле. У сваком тренутку морамо да радимо оно што смо увежбали, што можемо да поновимо у пола дана и пола ноћи. То је захтевало много труда“ – истакла је **Софија Мијатовић**. У разговор се укључио и композитор **Ненад Ковачић** и нагласио да увек у процесу замисли како тај звук представе већ негде постоји, само га треба открити. „Када откријемо тај почетни звук, онда је даље све лакше и лако се постиже целина. У овом случају, полазна тачка била је унутрашња мотивација. Доста сам истраживао, контактирао људе који су у музици Војводине, хтео сам да пронађем нешто што није опште место. Та главна тема која се појављује у различитим варијацијама, то је прерада једне војвођанско-мађарске

Фото: Б. Лучић

теме. Одатле сам кренуо. Сви гласови који су наснимљени не би били тако урађени да није било подршке и помоћи колегицине Лее Јевтић.“

Софија Мијатовић је подсетила да су колеге из технике имале најизазовнији задатак, били су велика подршка да све изгледа како треба.

На крају сесије, Исидора Поповић је подсетила да се ова представа придружује позоришном третману Милеве Марић, поред пажње Виде Огњеновић и опере на исту тему.

Милена КУЛИЋ

СТУДЕНТ КРИТИЧАР

МИЛЕВА

Представа *Милева* којом је отворено овогодишње Стеријино позорје склопљена је од текстова Олге Димитријевић, Тијане Грумић, неколико документарних делова из текста Ведране Божиновић, текстова Ведране Клепица и Миње Богавац, које је адаптирала Јелена Ковачић а режију потписује Аница Томић. Прва трећина представе бавила се животом Милеве Марић, док је остатак радње посвећен начину на који је доживљава јавност.

Драма говори о одрастању Милеве Марић, њеном студирању, брачном животу са Албертом Ајнштајном, али и о Милевиној унутрашњој борби са околином. Затим се приказује трибина посвећена Милеви на којој се полемиче о њеном доприносу теорији релативитета, док је последњи део представе уобличен као монолог бивше ученице школе која носи њено име. Патријархални однос према женама као тема провлачи се кроз цео текст. Посебан значај даје се емоцијама Милеве Марић и поставља се значајно питање: Шта би Милева рекла о начину на који је се данас тумаче њен лик и дело?

Читањем текста који је послужио као основ за представу, јасно је да су све ауторке кроз своје деонице провлачиле вечну борбу жене у Србији за идентитет, глас, неретко чак и за опстанак. Лако је повући паралеле са садашњошћу у многим тренуцима, чак и у Милевином одрастању и улогама које су јој већ у младости биле наметнуте. Драма говори и о многим Милевиним покушајима да се отргне ветру суровог патријархата као и о експлоатацији њене личности.

Редитељка Аница Томић је својом поставком унапредила текст дајући значај и деловима који у самој драми нису упечатљиви, рецимо, нагли прелази између текстова који су у драми нејасни. То постиже креативном употребом аудио-визуелних елемената и сценографијом коју је радио Игор Васиљев. Костими прате историјске периоде (када се приказује Милевин живот костими су из епохе, а када се радња пребаци у садашњост постају савремени), радила их је Дрина Крлић. Веома важан фактор у поставци је музика Ненада Ковачића која од самог почетка успешно успоставља атмосферу и сваку сцену чини драматичнијом и снажнијом.

Сценски простор често се мењао кроз драму али је посебно занимљиво уношење и изношење кутија којима Милева (некад сама, некад с другим ликовима) гради зид. Милева

Фото: Б. Лучић

зид гради онако као што гради и себе, у почетку радосно и својевољно, касније прилагођавајући се другима, да би у једној сцени зид око ње градили сви други а она би га рушила. Сликвитим решењем унутрашње Милевино стање у разним животним ситуацијама јасно се приказало као и њени односи са људима око ње.

Када је реч о глуми, читав ансамбл је уигран и међусобно се допуњује, док је сценски покрет посебно унапредило неке од ликова који у самој драми нису долазили до изражаја. Интерпретације глумаца биле су дозирани у драмским моментима, док су у комичним биле прилично нагљшене и динамичне. Иако је у почетку било проблема са озвучењем, дисциплина глумаца и њихова преданост извођењу није дозволила да се утисак поквари. Овај вешт ансамбл чине Ана Рудакијевић, Олгица Несторовић, Перо Стојанчевић, Леа Јефтић, Стефан Бороња, Немања Бакић, Софија Мијатовић, Бијана Кескеновић, Срђан Алексић, Богомир Ђорђевић, Ивана В. Јовановић, Даница Грубачки, Милијана Макевић Мирков и Никола Кнежевић.

У завршница представе кроз монолог бивше ученице посебно је истакнут проблем са којим се и Милева могла сусрести, а чест је и данас. Кроз монолог се говори да је Милева свој значај добила као жена успешног научника, а не као научница, и доводи се у питање њен пример младим девојкама. Проблематично је уплитање приче о силовању младе девојке која се обраћа покојној Милеви. Иако је тај моменат значајан јер приказује данас присутне ужасе, питање је да ли је заиста било неопходно увести тај мотив (поговато јер се спомиње конкретна школа). Повезаност Милеве са проблемима данашњих девојака постигла би се и без приче о силовању која, иако потресна, више служи као драма за себе.

Публика је топло реаговала на извођење представе и помно ју је пратила од почетка до краја. Иако се у тексту истиче да је „ све релативно“, несумњив је успех целе екипе која је радила на овом пројекту и у укупном утиску креирала представу која ће гледаоцима поставити значајна питања, док одговоре, као и начин на који доживљавамо Милеву Марић Ајнштајн, морамо изабрати сами.

Огњен РОДИЋ

1 година драматургије
Академија уметности Нови Сад

СУТРА НА ПОЗОРЈУ

ПОЗОРЈЕ МЛАДИХ

Након две године паузе

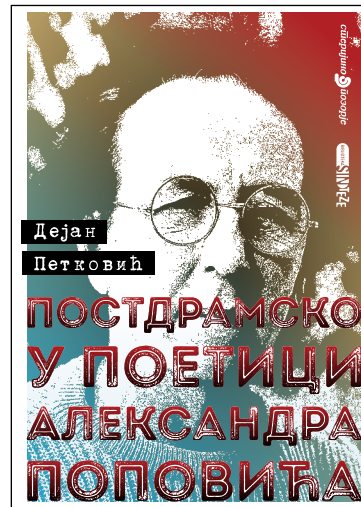
Од сутра, у наредних пет фестивалских дана, након две године паузе због пандемије коронавируса, поново ћемо имати прилику да гледамо представе Позорја младих – смотре студената глуме, позоришне и радио режије, драматургије али и студената других области сценских уметности домаћих и академија из земаља у Региону.

Представе ће се изводити у поподневним, вечерњим и касновечерњим терминим на сценама Културног центра Новог Сада, Камерној сцени СНП-а и на Академији уметности.

Ове године представиће нам се студенти Академије уметности Нови Сад (Класа глуме на српском и мађарском језику), Факултета драмских уметности Београд, Академије уметности Београд, Факултета музичке уметности Београд, Академије уметности Универзитета у Бањој Луци (Република Српска – БиХ), Факултета драмских и филмских уметности Универзитета Синергија Бијељина (Република Српска – БиХ), Факултета уметности Приштина – Звечан и Академије за уметност и културу Осијек (Хрватска).

петак, 27. мај 2022.

НОВА ИЗДАЊА
СТЕРИЈИНОГ ПОЗОРЈА

Библиотека „Синтеза“
ДЕЈАН ПЕТКОВИЋ
Постдрамско у
поетици Александра
Поповића

Уредник др Зоран Ђерић

Стеријино позорје, Нови Сад 2021. – 266 стр. – ISBN 978-86-85145-79-7

Театролошка студија др Дејана Петковића сагледава Поповићево драмско стваралаштво из угла сценске презентације и визууре дихотомије мимезиса и дијегезиса. Аутор препознаје употребу епских техника као основно поетолошко средство, а поступак деконструкције театарског уговора као саму суштину Поповићеве драме. Овакав приступ омогућава спознају авангардности Поповићеве драматургије, циљева и начина употребе формалних драматуршких техника у светлу читавог низа поступака које Поповић користи у свом драматуршком раду, а који воде ка дехијерархизацији позоришно-драмског знаковног система и деконструкцији парадигме утемељене у аристотеловској тријади драма-радња-подражавање.

Анализирајући време, простор и средства карактеризације ликова у Поповићевим драмама, као и употребу језика, аутор је успео да докаже да постоји кључ који откључава целину Поповићевог рукописа, а за који у тренутку настајања његових драма није постојала адекватна филозофска или теоријска основа, те су размишљања и критике понекад биле неадекватне, некад и неправедне – управо из инстинктивног одбијања да се прихвате промене које је Поповић наговештавао. Научни допринос овога рада је и у томе што ревалоризује ране Поповићеве драме у контексту југословенске и српске драме. (...)

Др Небојша Ромчевић

СУТРА НА ПОЗОРЈУ ПЕТАК, 28. МАЈ

10.00 часова / СНП, горњи фоаје Сцене „Јован Ђорђевић“
СЦЕНА, МАСКА, КОСТИМ, ЛУТКА
Отварање изложбе, уручење награда
Организатор: Центар за ликовно образовање деце
и омладине Војводине

11.00 часова / Међународна селекција „Кругови“
Округли сто: Усидрене

12.00 часова / Такмичарска селекција
Округли сто: Код Вечите славине

17.30 часова / СНП, Камерна сцена
Позорје младих
**ВИЛИЈАМ ШЕКСПИР:
УКРОЂЕНА ГОРОПАД**
Факултет драмских и филмских уметности
Универзитета „Синергија“ Бијељина
(Република Српска, Босна и Херцеговина)

18.00 часова / Шок коридор (Пасаж Змај Јовине 22)
МИКРОРЕЗОВИ
Изложба костима студената мастер студија
Сценске архитектуре и дизајна
Организатори: Одсек за уметност и дизајн,
Департаман за архитектуру и урбанизам Факултета
техничких наука Универзитета у Новом Саду;
Мултимедијални центар „Лед арт“

19.00 часова / СНП, Сцена „Пера Добриновић“
Такмичарска селекција
ИЗБИРАЧИЦА
Текст: Коста Трифковић
Режија: Ива Милошевић
Народно позориште/Narodno kazalište/Népszínház
Суботица

20.00 часова / Академија уметности Нови Сад
(Ђуре Јакшића 7)
Позорје младих
**ПРЕМА КОМАДУ ДУШАНА КОВАЧЕВИЋА
МАРАТОНЦИ ТРЧЕ ПОЧАСНИ КРУГ:
ПОРОДИЦА ТОПАЛОВИЋ**
Академија уметности Нови Сад,
Класа глуме на српском језику

21.00 час / СНП, Сцена „Јован Ђорђевић“
Међународна селекција „Кругови“
ЈА САМ ОНА КОЈА НИСАМ
Текст: Мате Матишић
Режија: Паоло Мађели
Загребачко казалиште младих (Хрватска)

ТОШИЦА:

„Госпођице Малчика. Ви сте
за ме прилика, То сам одмах
видио, Само сам се стидио, Да
сам кажем усмено. Зато ево
писмено, Поштено је
мишљено: Будите ми женица,
То вас моли Тошица.“
МАЛЧИКА (Смеје се.): Ха, ха, ха!...
СОКОЛОВИЋ: Та то је просидба!

(Коста Трифковић, Избирачица)

ЈЕРКИЦА: Шта мислиш које су длаке важне кад неко плеше
стриптиз? Они' доли.

ИВАН (*Шокирано*): Ошамарио си је због стидних длака...?

ЈЕРКИЦА: Длаке међу ногама су њен, како се то енглески
каже – dress code. То је она згодна цура чији је плакат одма'
доли код улазних врата клуба...

ИВАН: Онај на којем пише „Хрватска Лолита“...?

ЈЕРКИЦА: То јој је умјетничко име... Ја сам га смислио по оном
филму... Не би вировала колико сам публике добијо само ради
тог имена... Има Хрвата педофила више него што мислимо...

(Мате Матишић,

Ја сам она која нисам – Хрвајска Лолита)